

FORMAREA COMPETENȚEI DE LECTURĂ LA ELEVII DIN ÎNVĂȚĂMÂNTUL PRIMAR: ABORDĂRI DIDACTICE ȘI STRATEGII EFICIENTE

Cozma Mona Elena
UPSC „Ion Creangă”
(România)

ORCID: 0009-0002-8503-894X

Adnotare

Competența de lectură este una dintre abilitățile fundamentale pe care elevii trebuie să le dezvolte pe parcursul școlii primare. Cu toate acestea, nu toți elevii au același nivel de dezvoltare a competenței de lectură și mulți se confruntă cu provocări în stăpânirea acestei abilități, ceea ce poate conduce la dificultăți în performanța școlară și dezvoltarea socială. Prin urmare, pentru a preveni acest lucru, este esențial să le oferim elevilor din învățământul primar instrumentele și strategiile didactice potrivite pentru a-și dezvolta competența de lectură. Acest articol prezintă diferite abordări didactice și strategii eficiente pe care cadrele didactice din învățământul primar le pot folosi pentru a forma competența de lectură a elevilor.

Cuvinte-cheie: competența de lectură, strategii didactice, abordări didactice, instrumente digitale.

Annotation

Reading competence is one of the fundamental skills that students must develop during primary school. However, not all students achieve the same level of reading competence development, and many face challenges in mastering this skill, which can lead to difficulties in academic performance and social development. Therefore, to prevent this from happening, it is essential to provide primary school students the right tools and strategies to develop their reading skills. This article presents the various didactic approaches and effective strategies that primary school teachers can use to train reading competence in students.

Keywords: reading competence, didactic strategies, didactic approaches, digital tools.

Competența de lectură este capacitatea de a citi, înțelege și de a analiza în mod eficient textele scrise. Este o abilitate complexă care implică mai multe procese cognitive, cum ar fi decodarea, înțelegerea și inferența. Învățământul primar este momentul în care elevii își formează bazele competenței de lectură. Formarea acesteia în clasele primare este fundamentală pentru dezvoltarea armonioasă a elevilor și pentru pregătirea acestora pentru viitor.

Formarea și dezvoltarea competenței de lectură are un impact semnificativ asupra succesului școlar al elevilor, deoarece lectura este o componentă cheie a majorității disciplinelor școlare. Înțelegerea cititului nu înseamnă doar decodarea cuvintelor de pe o pagină, implică înțelegerea sensului textului, realizarea de conexiuni și analiza informațiilor. Prin urmare, este important să se formeze competența de lectură de la o vârstă fragedă, pentru a-i ajuta pe elevi să înțeleagă teme complexe, să asimileze cunoștințele în mod eficient și să-și dezvolte abilități de gândire critică. În plus, lectura îi ajută pe copii să-și extindă vocabularul, să-și îmbunătățească abilitățile de scriere și capacitatea de a comunica eficient. Unui elev cu un nivel ridicat al competenței lectorale îi va fi mai ușor să se exprime și să înțeleagă mesajele transmise de ceilalți. Lectura poate stimula, de asemenea, interesul pentru învățare, poate spori creativitatea și poate susține dezvoltarea cognitivă.

Competența de lectură este importantă pentru dezvoltarea emoțională și socială a elevilor. Lectura îi ajută pe aceștia să înțeleagă și să empatizeze cu alte persoane și să-și dezvolte capacitatea de a comunica eficient. Prin lectură, elevii sunt expuși la diverse culturi și perspective, ceea ce îi ajută să-și dezvolte toleranța și să-și lărgescă orizonturile.

În plus, lectura îi ajută pe elevi să devină cetățeni responsabili și informați. Într-o lume în care informațiile sunt omniprezente și în continuă schimbare, capacitatea de a citi și de a înțelege informațiile este esențială pentru a lua decizii corecte și pentru a participa la viața socială și civică.

Cu toate acestea, nu toți elevii ating același nivel de competență de lectură. Unii au dificultăți în citirea și înțelegerea textelor, ceea ce poate duce la probleme în performanța școlară și dezvoltarea socială, fapt demonstrat de rezultatele ultimelor testări PISA și PIRLS. Atât în Republica Moldova, cât și în România și în alte țări mai dezvoltate se constată o scădere evidentă a motivației pentru lectură, a comprehensiunii textului citit, o creștere a numărului de analfabeți funcționali. La testarea PISA 2018, Republica Moldova s-a clasat pe locul 51, înregistrând o creștere de 8 puncte comparativ cu 2015, în timp ce România s-a clasat pe locul 47, însă, comparativ cu 2015, s-a atestat o descreștere cu 6 puncte. Prin urmare, este esențială implementarea unor abordări și strategii didactice eficiente care să-i ajute pe elevii din clasele primare să-și îmbunătățească competența de lectură.

Există diverse abordări didactice pe care cadrele didactice le pot folosi pentru a forma competența de lectură la elevii nivelului primar de învățământ. Aceste abordări implică o combinație de strategii didactice diferite, inclusiv fonetică, vocabular, fluentă, înțelegere, motivație.

Predarea bazată pe fonetică este o abordare care se bazează pe „învățarea și recunoașterea literelor și a corespondenței dintre grafeme (semne grafice) și foneme (unități sonore), înainte de citirea cuvintelor în întregime” [4, p. 83]. Această abordare îi ajută pe elevi să înțeleagă relația dintre litere și sunete, care este esențială pentru formarea competenței de lectură. Indicațiile bazate pe fonetică pot fi folosite pentru a preda abilitățile de decodare, care implică descompunerea cuvintelor în sunetele lor și apoi unirea acestora pentru a citi cuvântul. Această abordare este utilă, în special, pentru elevii care încep să învețe să citească, deoarece îi ajută să înțeleagă cum se formează cuvintele și cum se leagă sunetele cu literele.

Abordarea globală se concentrează pe înțelegerea în întregime a cuvintelor și a semnificațiilor acestora, prin utilizarea contextului, a imaginilor și a experiențelor personale. În această abordare, elevii sunt încurajați să învețe cuvintele ca întreg și să le asocieze cu experiențele lor personale.

Abordarea mixtă sau semi-globală combină elementele abordării fonetice și ale celei globale, încurajând elevii să identifice sunetele literelor și să le și semnificății globale. În această abordare, elevii învață să citească prin unirea senetelor literelor și prin înțelegerea sensului general al textului. Această abordare este utilă pentru elevii care pot beneficia de ambele abordări, în funcție de nivelul competenței de lectură și de abilitățile lor. Departamentul de educație, știință și formare din Australia a publicat în decembrie 2005 un studiu intitulat „Teaching reading: Report and recommendations”, în care evidențiază faptul că nu există o relație de diviziune între metoda globală și cea fonetică, ele reușind să funcționeze împreună, iar rezultatele înregistrate fiind dintre cele mai bune. [8, p. 87].

Strategiile didactice eficiente sunt esențiale în formarea competenței de lectură a elevilor, deoarece acestea pot ajuta la dezvoltarea abilităților de înțelegere a textelor și la îmbunătățirea performanțelor în citit. Pentru a îmbunătăți competența de lectură a elevilor, este important să se utilizeze o varietate de metode și tehnici, iar cadrele didactice pot adapta și personaliza aceste strategii în funcție de nevoile individuale ale elevilor.

Alina Pamfil definește lectura ca o „întâlnire între orizontul de așteptare al cărții și cel al cititorului” [5, p. 152] și propune trei etape de receptare a operei literare: prelectura (estomparea granițelor dintre lumea cititorului și lumea cărților), lecturile succesive (întrepătrunderea celor două lumi), postlectura (distanțarea cititorului de lumea cărților și conștientizarea efectelor lecturii) [5, p. 156]. Judith Langer abordează „actul lecturii prin patru tipuri de relații cititor-text” :

- „a păși din exterior spre interior: intrarea în lumea textului”, corespunde etapei de receptare- prelectura;
- „a fi în interior și a explora lumea textului”, corespunde etapei de receptare- prima lectură;
- „a păși înapoi și a regândi datele cu care s-a pornit la drum”, corespunde etapei de receptare- lecturi succesive;
- „a ieși din lumea textului și a obiectiva experiența”, corespunde etapei de receptare- postlectura [6, p. 276].

În prima etapă, cea a prelecturii, cadrul didactic trebuie să faciliteze „accesul la text în ceea ce privește vocabularul și, uneori, structura operei”, apoi să „contureze un orizont de așteptare pe fundalul căruia să se poată proiecta lumea re-creată de operă”[6, p. 276] .

Această etapă are rolul de a introduce elevul în lumea textului, de aceea, învățătorul trebuie să găsească metode și procedee eficiente, pentru a trezi interesul acestuia pentru lectură. La început va introduce exerciții destinate lexicului, punând accent pe cuvintele-cheie și oferind posibilitatea elevilor să deducă sensul acestora din context, apoi va contura orizontul de așteptare al cititorului prin anticiparea conținutului/intrigii. Pentru eficientizarea acestei etape cadrul didactic poate folosi metode ca: brainstormingul, ciorchinele, lectura predictivă, conversația, eseul de 5 minute etc. Astfel, pentru a pregăti lectura textului „*Cel mai bun prieten*” de Mircea Sântimbreanu introducerea poate fi realizată printr-o constelație lexicală ce are în centru cuvântul *prieten* sau prin reprezentarea familiei lexicale a acestuia.

Fig. 1. Asociază însușirea cu versul potrivit

De asemenea, pentru conturarea orizontului de așteptare al cititorului, învățătorul poate prezenta copiilor un șir de imagini pe care aceștia trebuie să le așeze în ordinea în care ei cred că se vor petrece întâmplările sau poate desena pe tablă sau pe o foaie un singur aspect din text, după care elevii vor face predicții asupra textului care urmează a fi lecturat.

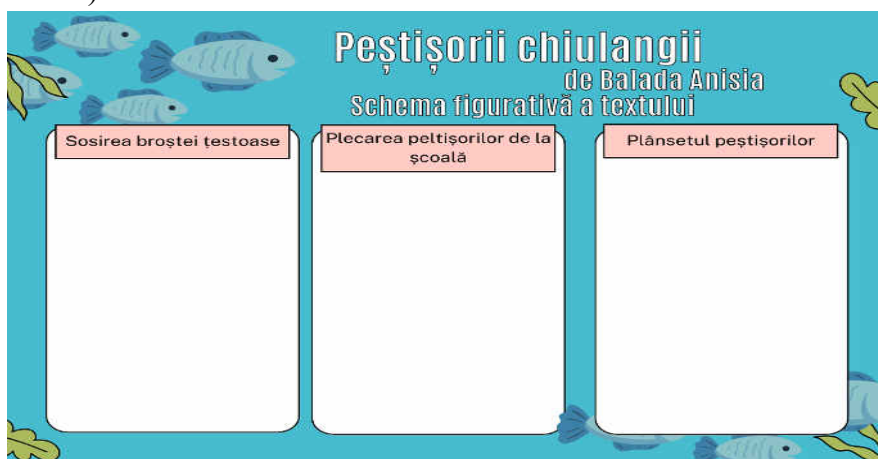
Etapa lecturilor succesive cuprinde trei secvențe: înțelegerea, analiza și interpretarea textului. Prima lectură este foarte importantă, deoarece este „momentul a cărui calitate determină fundamental înțelegerea, analiza și interpretarea întregului text.” Aceasta se poate realiza prin: lectura continuă/ discontinuă a textului, lectura neorientată/ orientată, lectura realizată de învățător/ de elevi (lectura cu voce tare sau silențioasă) [6, p. 281]. Tot în această etapă se realizează prima relectură care are rolul de a aprofunda înțelegerea textului. Odată realizată, aceasta se trece la analiza și la interpretarea textului prin lecturi succesive. În această etapă, pentru eficientizarea învățării, cadrul didactic poate folosi următoarele metode și tehnici de lucru: harta textului, harta personajelor, tehnica „desenului din covor”, explozia stelară, cubul, metoda cadranelor, tabelul conceptelor, jocul de rol, diagrama Venn, jurnalul cu dublă intrare etc.

Fig. 2. Tabelul conceptelor- Povestea anotimpului pierdut

Tehnică desenului din covor se poate folosi pentru explicarea sensului cuvintelor și a elementelor de limbaj plastic prin raportarea cuvântului la imagine și prin folosirea imaginii cu scop explicativ. Această tehnică este aplicabilă la conținutul unui text în totalitate sau pe secvențe de text: procedeul tablou, procedeul ansamblului de tablouri, procedeul grilă și procedeul simplificat.

Procedeul tablou constă în raportarea elementelor semnificative din conținutul unui text la imagini concrete și asamblarea acestora sub forma unui singur tablou (se folosește mai mult la clasele I și a II-a).

Fig. 3 Tehnică desenului din covor

Procedeul ansamblului de tablouri se realizează pornind de la structurarea textului în câteva secvențe. Se poate aplica în două moduri: a) concretizarea fiecărei secvențe textuale în câte un tablou; b) concretizarea secvenței textuale mai importante, dintr-un anumit punct de vedere, într-un tablou și a celorlalte printr-o imagine-simbol (se folosește mai mult la clasa a II-a).

Procedeul grilă se aplică pe secvențe de text și constă în gruparea imaginilor cuvintelor reprezentative sub formă de șir sau coloană, în ordinea firească desprinsă din conținut (se folosește mai mult la clasa a III-a). Procedeul simplificat (prin subliniere) se aplică pe o secvență de text și se realizează prin simpla subliniere a cuvintelor-cheie, în special substantive, după lecturarea prealabilă a fragmentului. Se evidențiază prin imagini numai cuvintele al căror sens este mai puțin cunoscut sau total necunoscut (se folosește numai la clasa a IV-a).

Etapa postlecturii are ca scop reflectarea asupra celor citite. Aceasta poate constitui o etapă importantă în receptarea textului literar, așezată simetric cu prelectura, prin care se încheie lectura, dar se deschid noi experiențe de cunoaștere, prin extinderea dialogului cu textul literar, prin manifestarea creativității. Etapa postlecturii este un moment al reflecției, al valorificării reacțiilor de tip emoțional, al raportării la diferite situații de viață.

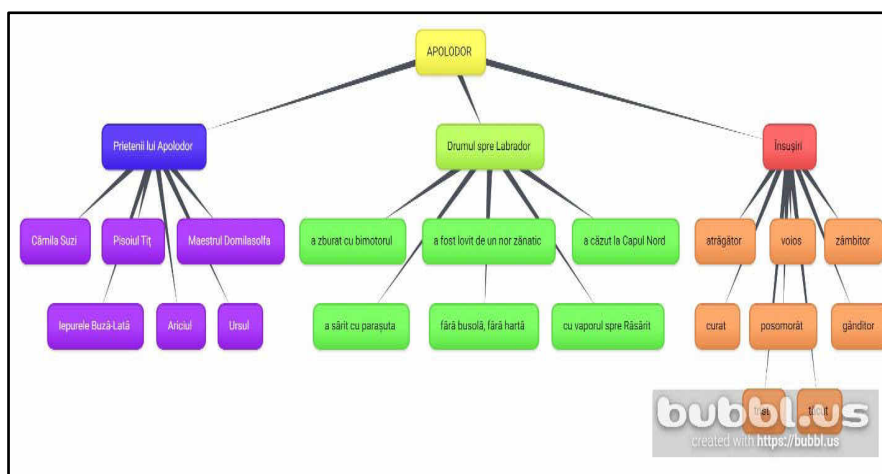
Dintre strategiile didactice utilizate în această etapă amintim: VAS (văd-aud-simt), cadranele, eseul de 5 minute, jurnalul cu dublă intrare, cvintetul, ilustrație fără cuvinte (benzi desenate), interviu despre lectură, piramida povestirii, jocuri de rol etc.

EXPRIMĂ-ȚI PĂREREA DESPRE TEXTUL CITIT. ARGUMENTÂND CU IDEI DIN TEXT	
M-A IMPRESIONAT ...	AM RĂMAS NEDUMERIT (Ă) ...
AM TRĂIT EMOȚII ...	AM ADMIRAT ...

Fig. 4. Metoda cadranelor- La scâldat de Ion Creangă

Tehnologia poate fi un instrument puternic pentru formarea și dezvoltarea competenței de lectură. Cadrele didactice pot folosi aplicații, softuri interactive, cărți electronice/ audio pentru a motiva elevii și pentru a crea un mediu de lectură pozitiv. Pentru etapa de prelectură putem folosi aplicații ca: Wordwall, IdeaBoardz, WordArt, Buble.us, Answergarden, Mentimeter etc. În etapa lecturilor succesive, folosim următoarele aplicații: IdeaBoardz, Wordwall, Canva, Liveworksheets etc., iar în etapa postlecturii, StoryJumper, Mentimeter, WritingExercises, Canva, Storyboard That etc.

Așadar, utilizarea instrumentelor digitale menționate anterior atât individual, cât și împreună cu alte resurse educaționale, reprezintă o expresie a motivației implicării în procesul didactic. Îmbinarea acestora poate varia în funcție de tematică și de competențe, particularitățile individuale și de vârstă ale elevilor.

Fig. 5 Aplicația Bubbl.us- Cartea cu Apolodor de Gellu Naum

Pe lângă activitățile școlare, un rol important, în formarea competenței de lectură și stimularea interesului pentru lectură, îl au activitățile extrașcolare. Acestea motivează extrinsec elevii, fie prin atribuirea de roluri sociale, culturale (motivarea prin responsabilizare), fie prin integrarea lecturii în spațiul jocului (motivare ludică) [6, p. 261]. Cercul și atelierul de lectură, proiectele educaționale, proiectele eTwinning, vizionarea pieselor de teatru, serbările școlare, excursiile tematice, concursuri literare sunt doar câteva dintre activitățile extrașcolare care, dacă sunt bine pregătite, sunt atractive pentru elevi, la orice vârstă. Acestea sunt doar câteva exemple de strategii didactice eficiente în formarea competenței de lectură

În concluzie, formarea competenței de lectură la elevii din învățământul primar este esențială pentru dezvoltarea lor cognitivă și lingvistică. Abordările didactice și strategiile eficiente utilizate în acest proces joacă un rol important în succesul școlar al acestuia. Prin intermediul lecturii, elevii sunt atrași de o gamă largă de informații și idei, ceea ce le permite să-și dezvolte abilitățile de gândire și comunicare. Prin urmare, promovarea lecturii în rândul elevilor este fundamentală pentru dezvoltarea lor pe termen lung, atât din punct de vedere personal, cât și profesional.

Bibliografie

1. CERGHIT, I. *Metode de învățământ*, Iași: Polirom, 2006. 320 p. ISBN 973-46-0175-X
2. CORNEA, P., *Introducere în teoria lecturii*, București: Minerva, 1988, 305 p.
3. COSTEA, O., *Didactica lecturii-O abordare funcțională*, Iași: Institutul European, 2006, 186 p, ISBN:978-973-611-403-8
4. BĂRBULESCU G., BEȘLIU, D., (2009), *Metodica predării limbii și literaturii române în învățământul primar*, București: Corint, 2009 , 240 p. , ISBN: 9789731355139
5. PAMFIL, A., *Didactica literaturii. Reorientări*, București: Art, 2016, 320 p. ISBN: 978-606-710-335-9
6. PAMFIL, A., *Limba și literatura română în școala primară*, București: Art, 2016, 381 p. , ISBN: 973-606-710-419-6
7. SERDEAN, I., *Didactica limbii române în școala primară*, București: Teora, 1998, 278 p. ISBN 9732000333
8. *Teaching reading: Report and recommendations*, Sydney: Australian government, Department of education, science and training, 2005, p. 129, ISBN: 0 642 77577 X